

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4*

BUILDING RELATIONSHIP BETWEEN COMMUNITY AND TEMPLE ACCORDING TO SANGKHAHAWATTHU 4

พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ

Phrakhrusangkarak Preecha Thitayano

วัดเทพราชกัญชร วรวิหาร

Wat Devarajkunchorn Varavihara, Thailand

E-mail: phrarjanj@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ชุมชน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้วัดนั้นมีการดูแลปรับปรุง ตลอดเวลา และวัดก็เหมือนกันมีอิทธิพล และบทบาทต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างมาก เพราะชุมชนกับวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตทางใจ ในเรื่องศีลธรรม และชุมชนก็ใช้สถานที่วัดประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ วัดนอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังนับว่าเป็นสถานที่ที่ชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติให้เกิดความสงบสุขต่อตนเองและกับชุมชนอีกด้วย การสร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดนั้นให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีดังนี้ การสร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสมัยปัจจุบันนี้ชุมชนส่วนใหญ่หรือวัยรุ่นส่วนมากไม่ค่อยมีเวลาเข้ามาในวัดจึงทำให้ชุมชนกับวัดมีการห่างเหินกันไปมากจึงควรมีการสร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด โดยให้คำสอนพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรม ในการสร้างสัมพันธ์ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เช่น ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันได้แก่ 1) ทาน ให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2) ปิยวาจา เจรจา ด้วยถ้อยคำที่น่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน 3) อตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอดันเสมอปลาย ไม่ถือตัวตนเองเป็นใหญ่ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ให้ชุมชนสามารถเข้าใจและใส่ใจการดูแลวัด เพื่อเป็นบุญกุศลในทางที่ดีต่อไป

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ชุมชน, วัด, สังคหวัตถุ 4

Abstract

This academic article This is a study of building relationships between communities and temples. According to the principle of Sangkhawattthu 4 . Adapted to create a relationship between the community and the temple. Happily together The community is a critical component of the measure that is constantly maintained. And the temple had an influence and a huge role in the way of life of the community because the community and the temple are the spiritual centers Moral And the community used the temple to perform various rituals. In addition to being respected by the villagers in the community It is also considered a place where the community has come to take advantage of the peace of self and the community as well. Building a relationship between the community and the temple to have a good relationship with each other. Building relationship between community and temple According to the principle of Sangkhawattthu 4, in the present day, most communities or most teenagers do not have time to enter the temple. Therefore, the community and the temple are very distant, therefore, the relationship between the community and the temple should be established. By giving the teachings of Buddhism as a principle for building relationships By using the Sangkhawattthu 4 principles of Sangha, such as Dharma, which is the location of aiding each other Including 1) giving things to people who should give 2) Piy waca and negotiate with lovely words Sweet, sweet, 3) Xat th criya, behaviors for the benefit of others, and 4) Samanatta is consistent. Not self-centered the main Sangkhha Object 4 is to create a relationship between the community and the temple. For the community to be able to understand and care about temples to be merit in a good way

Keywords: Relationship, Community, Temple, Sangkhawattthu 4

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อสังคมไทยมายาวนาน มีลักษณะความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นครอบคลุมทุกชั้นวรรณะตั้งแต่กษัตริย์จนถึงราษฎรดูได้จากกรณีตัวอย่างประเพณีการบวชเรียนในสมัยพระบรมไตรโลกนาถช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนต้น วัดเป็นเสมือนสถานศึกษาและสถานสงเคราะห์ที่ ที่คอยให้ความรู้ปลูกฝังด้านศีลธรรม และส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน เนื่องจากในสมัยก่อนการศึกษายังไม่เป็น แพร่หลายเหมือน

ปัจจุบันสถานศึกษาในอดีตจะจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ ที่ตั้งอยู่ในวังกับวัดเท่านั้น ประชาชนจึงมีความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างวัดมากกว่าพื้นที่ในวัง เพราะส่วนใหญ่วังในอดีตจะถูกจัดการพื้นที่ให้เฉพาะขุนนางและราชวงศ์เท่านั้นวัดในอดีตจึงมีบทบาทและเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญต่อชุมชนของตนมากกว่าบทบาทของรัฐบทบาทของวัดในอดีตแบ่งหน้าที่ได้ 6 หน้าที่ ดังนี้ 1) เป็นสถานที่การศึกษา 2) เป็นที่รักษาพยาบาล 3) เป็นที่ฝึกอาชีพ 4) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 5) เป็นที่ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท 6) เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดหลักพื้นฐานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนนั้นก็คือเพื่อความเข้าใจกัน ความรักใคร่ ความชอบคอกัน และความศรัทธาเป็นมิตรกัน เป็นทางที่นำไปสู่มิตรภาพที่ดี ระหว่างชุมชนกับวัด ตลอดจนการทำงานร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดนั้นเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ความใกล้ชิด การที่ชุมชนอยู่ใกล้ชิดกับวัดจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์มากกว่าชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลกัน 2) ความเหมือนกันหรือความคล้ายกัน ซึ่งโดยทฤษฎีแล้วชุมชนกับวัดนั้นมีแนวโน้มที่จะสร้างความสัมพันธ์และมีความชอบที่จะเข้ากับวัดและวัดก็เป็นสถานที่ที่ให้ชุมชนมาพักผ่อนหรือมาทำกิจดีพายในวัดเช่นกันจึงมีความเหมือนหรือคล้ายกัน 3) สถานการณ์เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ชุมชนกับวัด เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น การมีโอกาสดูแลแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกัน การมีโอกาสดูปรับตัวเข้ากับวัดเพื่อความสบายใจ ความกระตือรือร้นในการที่จะพบปะกับพระสงฆ์ที่อยู่พวยในวัดนั้น ๆ แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ชุมชนกับวัดถูกแยกตัวออกจากกันมาก และการเติมเต็มความต้องการของกันและกันไม่ค่อยมี (สุทธิพงษ์ ปานเพชร, 2550)

ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหะวัตถุ 4 ในสมัยปัจจุบันนี้ชุมชนส่วนใหญ่หรือวัยรุ่นส่วนมากไม่ค่อยมีเวลาเข้ามาในวัดจึงทำให้ชุมชนกับวัดมีการห่างเหินกันไปมากจึงควรมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด โดยให้คำสอนพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมในการการสร้างความสัมพันธ์ โดยใช้หลักสังคหะวัตถุ 4 เช่น ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ได้แก่ 1) ทานให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2) ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำที่น่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน 3) อุตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ให้ชุมชนสามารถเข้าใจและใส่ใจการดูแลวัดเพื่อเป็นบุญกุศลในทางที่ดีเป็นต้น

การสร้างความสัมพันธ์

ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้น มีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องอยู่หลายประการที่จะสามารถช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ เช่น คิดที่ดีต่อตนเองเข้าใจตัวเอง การใช้คำพูดที่ดีทั้งคำพูดและการกระทำที่จะแสดงออกและคำพูดให้มีความมั่นใจในการพูดหรือสนทนากัน และ

การเป็นผู้ฟังที่ดี (สันติย์หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์, 2562) ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารระหว่างคนสองคนหรือการบุคคลและสังคมชุมชน โดยทั่วไปแล้วการสื่อสารที่ดีนั้นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสังคมและตนเองนั้น คือความใกล้ชิด และความสอดคล้องกันของผู้สื่อสารกับผู้รับสาร อันนำไปสู่ความหมายที่ร่วมกันสมบูรณ์แบบ ดังนั้นการสื่อสารระหว่างชุมชนสังคมร่วมไปถึงวัดวาอารามจึงมีขึ้นเพื่อการสร้างความเข้าใจร่วมกันก็คือการพูดหรือการสื่อสารที่มุ่งเน้นให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาหรือข้อมูลร่วมกันอย่างถูกต้อง เช่น การสื่อสารภายในชุมชนเพื่อการปฏิบัติงานร่วมกัน (พระมหาพิระพงษ์ พัยคากษ, 2549) การสื่อสารโดยทั่วไปมิใช่มุ่งเฉพาะแต่ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น บางครั้งอาจมีอารมณ์ร่วมและความพึงพอใจทำให้สร้างสัมพันธ์และความรู้สึกชื่นชอบในการสื่อสารต่อกันและกันและการสื่อสารเพื่อสร้างอิทธิพลที่มีความคิดเหมือนกัน การสื่อสารบางครั้งเกิดจากความไม่เข้าใจและเข้าใจในความคิดแตกต่างกันหรือไม่แตกต่างกัน เช่น การจะสร้างความเข้าใจกันและกันให้ตรงกันนั้นจึงจะต้องทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้และปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สามารถส่งผลให้ความสำเร็จในการสื่อสารและรับสารก็คือความรู้สึกที่ดีต่อกัน และการสื่อสารเพื่อทำให้เกิดการกระทำตามความต้องการในการสื่อสาร โดยวัตถุประสงค์นั้นมักจะเกิดตามขึ้นมาก็คือการสร้างความมุ่งหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดความคิดเห็นตรงกันและการกระทำตรงกัน (พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, 2537)

การสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โดยทั่วไปคนเรามักจะสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองก็ต่อเมื่อ ความไว้วางใจกัน และความเข้าใจกัน โดยความสัมพันธ์ของตนเองนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทก็คือ ความสัมพันธ์ด้านกายภาพ คือ การอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน ที่ทำงานเดียวกัน อีกประการหนึ่งก็คือความสัมพันธ์ด้านสภาพแวดล้อมทางชุมชนสังคมและจิตใจ โดยความสัมพันธ์จะพัฒนาขึ้นได้จะต้องประกอบคือสภาพแวดล้อมของชุมชนสังคมและจิตใจ การสร้างบรรยากาศของการสื่อสารให้เอื้อนั้นและสนับสนุนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารจะช่วยเกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น คือ การเป็นเพื่อนกันการเคยพบปะกันมาก่อน เคยทำงานงานร่วมกัน ระยะเวลา ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนั้นเวลาจะเป็นสิ่งสำคัญมากที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์เพิ่มมากยิ่งขึ้นยิ่งเวลานานขึ้นเราก็จะทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันมากยิ่งขึ้นด้วย

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร นั้นเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารของตนเองเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน แบ่งได้เป็น 2 แบบคือ แลกเปลี่ยนข้อมูลกันในแนวกว้างคือเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั่ว ๆ ของตนเองในระดับผิวเผิน คือเพิ่งรู้จักกันก็จะคุยกันในหัวข้อที่หลากหลายออกเกี่ยวกับอาหารการท่องเที่ยว แต่ถ้าเป็นแนวลึกก็จะเป็นเรื่องที่เป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น คือเกี่ยวกับครอบครัวและหน้าที่การทำงานซึ่งจะเกิดการสื่อสารขึ้นในแบบใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้สื่อสารนั้นมีความตั้งใจที่จะให้เกิดความสัมพันธ์และความสำคัญมากน้อยอย่างไรนั่นเอง (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2540) และการไว้วางใจกันและกัน การที่ตนเองมีความไว้วางใจ

รู้สึกปลอดภัยทำให้สบายใจ ต่อคนอื่นนั้นได้อย่างหนึ่งนั้น ก็มีแนวโน้มที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ง่ายขึ้น และความรักซึ่งกันและกัน ความรัก ความเกลียด การชื่นชม การช่วยเหลือกัน การร่วมมือกันสามารถส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ได้ 2 ประการ คือ การพึ่งพาซึ่งกันและกัน คือทั้งสองฝ่ายคนอื่นรับการตอบสนองจุดมุ่งหมายร่วมกันจากความสัมพันธ์และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งคู่ ในอีกอย่างหนึ่งก็คือความสัมพันธ์แบบถาวร คือการสื่อสารที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้ยืนยาวมากยิ่งขึ้น

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น การสร้างสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นนั้นก็จะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เกิดขึ้น ซึ่งโดยเหตุผลทั่วไปก็จะมีอยู่ 3 อย่างคือ

1. การสร้างความสัมพันธ์เพื่อที่จะสร้างความคุ้นเคยกันและกันก่อนนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกันต่อไป ซึ่งก็จะเป็นการพูดหรือสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไป

2. การรักษาความสัมพันธ์ให้ดีและยืนยาว หลังจากที่เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในขั้นตอนแรกก็จะก้าวเข้าสู่ขั้นของการรักษาความสัมพันธ์นั้น ๆ ไว้เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและสมบูรณ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ทำให้ยากและมักจะต้องสร้างความพอดีระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อให้เข้าใจซึ่งกันและกัน และต้องใช้การเติมเต็มซึ่งกันและกันทำให้เกิดความรู้สึกในทางที่ดี ๆ ต่อกันและกัน ก็จะรู้สึกมีค่าที่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกัน

3. หยุดหรือเลิกความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน คือ เป็นขั้นถดถอยหลังจากที่เกิดความสัมพันธ์ในขั้นที่ดีมากที่สุดแล้ว โดยจะเป็นการยุติความสัมพันธ์ต่อ มี 2 ลักษณะคือ การบอกหยุดความสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งเป็นการให้เหตุผลโดยตรง และอีกอย่างหนึ่ง คือ การบอกหยุดความสัมพันธ์โดยทางอ้อม เป็นลักษณะการให้เหตุผลทางอ้อม เพื่อเลี่ยงการทำร้ายความรู้สึกกันและกันได้

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดในลักษณะความเชื่อด้านศาสนา

ชุมชนส่วนใหญ่ในสังคมของคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ โดยแก่นแท้พุทธศาสนาจะปฏิเสธในเรื่องพระเจ้าแต่พระพุทธศาสนาจะไปสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ละกิเลสเน้นหนักความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษซึ่งเป็นกฎแห่งการกระทำหรือว่ากรรมนั่นเอง แต่โดยทั่วไปแล้วในชุมชนปัจจุบันนั้นจะเป็นชุมชนเมืองหรือสังคมชนบท หรือมีความสัมพันธ์หรือระบบความเชื่ออยู่ 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดในระบบความเชื่อในทางพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องในรูปแบบศีลธรรม รวมทั้งความเชื่อกับกฎแห่งกรรมด้วย

2. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดในระบบความเชื่อจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางโหราศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำนายอนาคตและจะสัมพันธ์กับศีลธรรม หรือการประกอบพิธีกรรมเพื่อผลประโยชน์ในภายภาคหน้าอีกด้วย

3. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดในระบบความเชื่อไสยศาสตร์ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมแต่เป็นส่วนในการประกอบพิธีทางไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ส่วนตนเองและเพื่อความต้องการในทางโลก เช่น พิธีกรรมขอฝน ปลูกเสกวัตถุมงคล เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

สังคหะวัตถุ 4

สังคหะวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นภาษาบาลีออกเป็น 2 ศัพท์ คือ สังคห 1 วัตถุ 1 “สังคห” แปลว่า สงเคราะห์ หรือมีความหมายว่า ช่วยเหลืออุดหนุน “วัตถุ” ในที่นี้หมายถึง เรื่อง รวมทั้ง 2 ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือกันและกันตามหลักธรรมด้วยวิธีอย่างไรบ้าง มี 4 อย่าง ดังนี้ (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528)

1. ทาน เป็นการให้สิ่ง คือ เราเกิดมามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยการให้หรือการช่วยเหลือกันและกันจะเห็นได้ชัดก็คือ พ่อ แม่ ให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่ลูก ๆ ครู อาจารย์ ให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของครู อาจารย์นั้น มีอยู่ 2 อย่าง คือ อามิสทาน ให้สิ่งของ และธรรมทาน คือวิชาความรู้ แก่ผู้บุคคลหรือ ซึ่งการให้สิ่งของเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกัน

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำน่ารักอ่อนหวาน เช่น การพูดจาน่ารักพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ น่าฟังและเป็นการพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้ว น่าฟังแล้ว ควรต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะจริงใจ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังอีกด้วย ยังจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวน้ำใจได้มั่นคงต่อกันอีกด้วย

3. อัตถจริยา คือ ปฏิบัติตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลผู้อื่น เช่น การทำประโยชน์แก่บุคคลอื่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่ตนเองจะทำได้

4. สมานัตตตา คือ ความเสมอต้นเสมอปลายของตนเองกับบุคคลอื่น ไม่ถือตัวมีความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายเหมือนกัน เช่น จิตใจของตนเองคงเส้นคงวาต่อบุคคลคนอื่นทั่วไป รู้จักร่วมสุขและร่วมทุกข์กับบุคคลคนอื่นเหมือนกัน เห็นบุคคลคนอื่นได้รับทุกข์ต้องไม่ทอดทิ้งกัน หรือรังเกียจซึ่งกัน เห็นบุคคลคนอื่นได้ดีมีความสุขก็ควรมีความยินดีกับเขาด้วยไม่ริษยาถิ่น การคบครั้งแรกเป็นอย่างไร ต่อไปก็เป็นอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง การวางตัวเองเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไป

ประโยชน์ของสังคหะวัตถุ 4 คือ เป็นหลักธรรมที่จะนำชุมชน สังคมและบุคคลไปสู่ความสุขความเจริญได้ สังคมและชุมชน นั้นประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมีทั้งคนดีและคนไม่ดี มีทั้งคนร่ำรวยและยากจน จึงจำเป็นต้องอาศัย หลักธรรมในสังคหะวัตถุ 4

เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและปฏิบัติกันจึงทำบุคคล สังคม ชุมชนแต่ละมีความผูกพันกัน เพื่อสังคม ชุมชนจะได้ดำรงอยู่ในความสงบสุข และได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป พระพุทธศาสนาทรงชี้แนะไว้ว่าถ้าชุมชน สังคมและบุคคลใดปราศจาก ธรรม 4 ประการนี้แล้ว ชุมชน สังคมและบุคคลต่าง ๆ นั้นก็จะมีแต่ความวุ่นวายยุ่งเหยิงไร้ความสงบสุข ด้วยเหตุดังกล่าว ชุมชน สังคมและบุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนาควรเอาหลักธรรมในเรื่อง สังคหวัตถุ 4 ให้่องแท้ดังต่อไปนี้ (ปริชา นันทาภิวัฒน์ น.อ.(พิเศษ), 2544)

ทาน คือ การให้ หรือปันสิ่งของต่างที่เรามี ๆ เพื่อประโยชน์ชุมชน และบุคคลอื่น ไม่ตระหนี่จนเกินไป ไม่เป็นบุคคลคนเห็นแก่ตั้งจนเกินไปแต่ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราไม่เป็นคนไม่โลภมาก ไม่เห็นแก่ตัว ตนเองควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สิ่งของที่ตนเองหามาได้ไม่ใช่สิ่งยั่งยืน เมื่อตนเองตายไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวไปได้ การให้ หรือ การบริจาคทำนต่อกัน

ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะน่าฟัง พูดด้วยความจริงใจไม่พูดหยาบคาย พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ๆ และเหมาะสมกับสถานที่ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างมาก เพราะการพูดนั้นเป็นขั้นตอนแรกที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีงานให้เกิดขึ้น และกิจการงานธรรต่าง ๆ นั้น อาจประสบกับความล้มเหลว ถ้าหากไม่ใช้การพูดจาที่ดีในการติดต่อสื่อสารกันและกัน บุคคลก็อาจประสบความสำเร็จในหน้าที่การทำงาน ถ้ารู้จักการใช้คำพูด ดังคำพังเพยที่ว่า "พูดดีเป็นศรีแก่ตัว"

อัตถจริยา คือ การปฏิบัติหรือการประพฤติตนเองในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับชุมชน สังคม และคนอื่น ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางของ ตถจริยา

สมานัตตตา คือ เป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือความเสมอต้นเสมอปลาย มีความประพฤติตามคุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ตนเองเป็นคนที่มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างค่านิยมและไว้วางใจให้แก่บุคคลอื่นอีกด้วย

สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องผูกใจคน การที่จะผูกมัดใจคนได้นั้นก็ต้องอาศัยธรรมะที่จะช่วยผูกมัดจิตใจคน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากจะเห็นได้จากการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลจะเกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่าง ๆ โดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการ การปฏิบัติตนหรือการแสดงออกต่อกัน เช่น ครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมโดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้บรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นโดยนักเรียนที่รับรู้ ว่า ครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดี

กับครูเข้าใจ และยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ (พระครูบุญญสารโสภิต (เหล็กอยู่), 2555)

สังคหะวัตถุ 4 เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้ หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือ สนับสนุนกันมั่นคง จะเห็นได้จากมีกองทุนช่วยสมาชิกในชุมชนยอมเสียสละเงินของทุกคนที่ สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกกองทุนถือเป็นการช่วยเหลือกัน

สังคหะวัตถุ 4 เป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการอยู่ ร่วมกันอันเป็นไปเพื่อดูแลกัน ซึ่งหลักธรรมแห่งการแบ่งปันนี้ ประชาชนในชุมชน ได้ถือปฏิบัติ ร่วมกันโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจให้มีความเห็นอกเห็นใจกันในชุมชน วัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการแบ่งปันเงินที่มีอยู่เพื่อเข้าเป็นกองทุนชุมชน จึงถือเป็นการแบ่งปันทรัพย์เพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน จึงเป็นการให้การเผื่อแผ่แก่กันซึ่งเป็น ข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน และการแบ่งปันไม่ได้มี แต่ทรัพย์สินเท่านั้น ยังรวมถึงด้านจิตใจ ยังช่วยให้กำลังใจให้ความรู้ให้การแนะนำให้ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในสิ่งที่ทำร่วมกันในชุมชนแล้วผลที่จะได้ตามมาจึงเป็นมูลเหตุให้ได้รับความร่วมมือ สามัคคีกัน ทุกคนจะได้รับความสุขร่วมกัน แต่ถ้าหากสมาชิกในชุมชนคิดเห็นแต่ ประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนร่วม การปฏิบัติหน้าก็จะไม่สามารถสำเร็จได้ และสังคหะวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันก็จะใช้ไม่ได้ (พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น), 2555); (พระเดชฯ กิตติโก (โชติธรรมาธรรม), 2556)

สังคหะวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์หมายถึง การให้ความเกื้อหนุน โอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา คนที่มีทรัพย์ คิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและ เพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหะวัตถุ 4

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสังคมไทยหรือชุมชนต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ต่อกันโดย ตลอดโดยภาพรวมยังถือว่ายังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ในสมัยใหม่ที่บ้านเมืองหรือชุมชน ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมมากกว่าเก่า จึงเกิดความห่างเหินต่อกันและจึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจถึงหลักของชาวพุทธจึงทำให้ชุมชนขาดจากการเข้าวัดมาดูแลในบริเวณพื้นที่ ของวัด ดังนั้น จึงใช้หลักสังคหะวัตถุ 4 เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดให้เกิด มีความเข้มแข็งและมีความสามัคคีต่อกันจึงเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น จึงมีการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหะวัตถุ 4 ดังนี้

1. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ไม่ซีให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อ

แสดงอภัยคำไม่ตรีผู้ให้ไม่จำเป็นต้องรำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึง การช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ

ดังนั้น ทาน ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง วัดกับชุมชนเช่นในยุคที่มีโรคภัยมาทำร้ายวัดก็สามารถบอกบุญกับญาติโยมเพื่อมาช่วยเหลือ หรือให้ทานกับชุมชนที่เกิดจากโรคภัยนี้ได้

2. ปิยวาจา คือ การพูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผล เป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอก เห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดีสมานสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้นมาจะมีการแบ่งหน้าที่กันและสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากฝ่ายประชาสัมพันธ์พูดจาไม่ดี ถึงโครงการหรือกิจกรรมจะดีแค่ไหน ก็ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของสมาชิกกลุ่มได้

ดังนั้น ปิยวาจา ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างวัดกับชุมชน เช่น พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดมีการใช้คำพูดอย่างสุภาพไพเราะและน่าฟัง ใช้คำพูดเป็นประโยชน์มีเหตุผลให้ชุมชนสามารถเข้ามาดูแลวัดได้อย่างดี

3. อุตถจริยา การทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวาย ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงแก้ไข ให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

ดังนั้น อุตถจริยา ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างวัดกับชุมชน เช่น พระสงฆ์ในวัดก็สามารถช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือ ความเดือดร้อนของชุมชนที่เกิดเหตุภัยต่าง ๆ ได้ และให้ประโยชน์ในด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชนได้

4. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอ กับต่อคนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มและบุคคลทั่วไปไม่เอาเปรียบบุคคลที่ด้อยกว่า และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ดังนั้น สมานัตตตา ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างวัดกับชุมชน เช่น วัดเป็นสถานที่บุคคลในชุมชนสามารถมาใช้ประโยชน์ให้แก่ตนเองและ ชุมชนได้วัดนั้นเปรียบความวางตนเสมอต้นเสมอปลายต่อบุคคลในชุมชนนั้น และเสมอใน สุขทุกข์ของชุมชนด้วย

สรุป

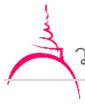
สังคหะวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ได้แก่ 1) ทานให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2) ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำที่น่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน 3) อุตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา

ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ประโยชน์ที่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 คັນ นำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด แล้วจะทำให้เกิดความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ในการอยู่ร่วมกับชุมชน รวมทั้งปลูกฝังให้เป็นคุณธรรมประจำใจจนเกิดเป็นคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา นันตภาวิวัฒน์ น.อ.(พิเศษ). (2544). พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.
- พระครูบุญญสารโสภิต (เหล็กอยู่). (2555). การศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่หัตถคหบดีนาไปใช้ในพระสูตรตันตปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอาเภอสุวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเดชา กิตติโก (โชติธรรมาธรรม). (2556). การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมวิทย์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). ธรรมนุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระมหาพิระพงษ์ พัยคากษ. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดการการเทศน์มหาชาติของล้านนา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก. (2537). ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพองคุณ โทชั่นส์.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). สังคหวัตถุ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สานิตย์หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย. วารสารพัฒนาสังคม, 21(2), 1-20.
- สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร. (2550). การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน. ใน รายงานการวิจัยอิสระ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2540). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ดี.ดี.บุ๊คส์ไตร์.